

Om malerarbejde i forgangen tid

Af Thorvald Rasmussen

Thorvald Rasmussen, Holbæk, skrev denne beretning om malerarbejde på opfordring af Holbæk Museums konservator, K. Henning Olsen i 1977. Det var 3 år, før han døde, 84 år gammel. Historisk Samfund skal hermed takke familien for tilladelsen til at gengive skildringen i sin årbog. Red.

Jeg kom i malerlære 1. maj 1910 og skulle stå i lære i 5 år, og min far ville ha', at jeg skulle lave svendestykke, det var ellers ikke tvungent den gang, det blev det først mange år efter. Jeg kom i lære på et ældre vognmalerværksted, som der var en ung maler fra København, som købte. Han ville drive al slags malerarbejde, det var jo godt for os lærlinge, så lærte vi både gammelt og nyt, for den ældre mester blev som vores mestersvend. Han lavede meget fint vognmalerarbejde og lærte os, at slibning på en vogn, er det, der laver en fin afslutning. En ny vogn blev grundet, spartlet med pibeler spartelfarve, som den ældre mester selv blandede på en rengjort flise. Spartelen blev efterset, om der var skår, så blev der åndet på en rude, og spartlen blev trukket igennem duggen, og hvis duggen ikke blev helt fjernet, var spartlen ikke, som den skulle være, så fik den en ny omgang rettelse. Vores gamle mester var af de gammeldags vognmalere, derfor brugte vi pibeler spartelfarve og ikke filling-up. En vogn blev strøget med blyhvidtsfarve lavet grå, spartlet 3 gange, blyhvidtsgrå 3 gange, færdigstrygning vognblå, eller grøn, lakeret med slibelak, filtslebet – med pulveriseret pimpsten i vand, afvasket, stafferet med rød, blå eller hvid streg. Derefter blev den færdiglakeret med en fin vognlak – en 3-4 dage efter blev den afvasket med koldt vand, det blev gjort for at hærde lakken. Når en vogn skulle lakeres, blev gulvet overstænket

Fig. 1. Smedelundsgade, Holbæk. I porten til bøjre indgang til det Maler- og Vognlakererværksted, hvor Thorvald Rasmussen kom i lære i 1910. Atelier Moderne fot. Holbæk Museum.

med vand, og ingen måtte være i værkstedet andet end mester selv. Så højtideligt blev det taget i gamle dage, men resultatet blev også derefter, flot og fint – hvis der kom bare et støvgran, blev det til det man på malersprog kaldte for kyllingehoveder, og så var arbejdet så godt som ødelagt; derfor skulle en vognmaler være meget påpassende. Vi malede kun 3 landauere i den tid, jeg var i lære. Vores gamle mester var 3 uger om hver, men det kostede også 300 kr. at få malet sådan en vogn. Svendelønnen var, da jeg blev udlært, 28 kr. for en 54 timers uge. Vi lærlinge var umådelig stolte, når vi kørte ned til smeden med en så skinnende blank vogn. Det var altid fint arbejde, der blev lavet på vores vognværksted, og vognene havde 1. pladsen. Vi havde altid vogne på værkstedet, både sommer og vinter, vi var aldrig ledige, men vi havde også meget bygningsarbejde såsom Sevel Sørensens hus, det store Holbækhus, Løve Apoteket foruden mange private kunder, så vi lærte at tage fat. Men pludselig var de 5 år gået, og lærlingen skulle lave sit svendestykke.

SVENDESTYKKE

Svendestykket foregik på Teknisk Skole oppe i malerklassen. Pedellen åbnede døren til klassen og sa': »Træd ind, nu er det dit rum de næste 14 dage, nu må der ikke komme andre end skuemestrene«. Så trådte jeg ind med mine 4 plader pap, som skulle deles til 8 stk. Min opgave var nemlig:

4 stk. marmor.

4 stk. træ: egetræ, mahogni, ahorn og nøddetræ, og

1 stk. gips med vindruebladet på, som skulle tegnes og skygges med sort kridt og stub. Når den så var blevet fixeret med sprøjte og lagt hen i en skuffe, så låsede pedellen skuffen og beholdt nøglen.

Så skulle man lave en til, som skulle males med gummifarve, og den skulle så ligne den, der lå i skuffen, når svendestykket skulle vises for svendekommissionen.

Det var et svendestykke 1915, og jeg bestod og var glad til.

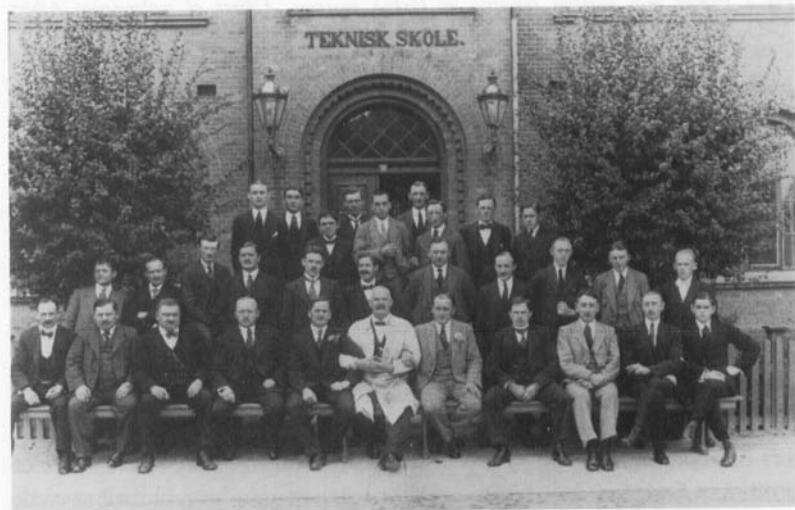

Fig. 2. Holbæk-malere fotograferet foran Teknisk Skole ca. 1920, hvor både mestre og svende deltog i et årekursus med overlærer Mikkelsen, Årbus, som leder (i hvid kittel). Siddende i forreste række yderst til højre Thorvald Rasmussen. Privateje.

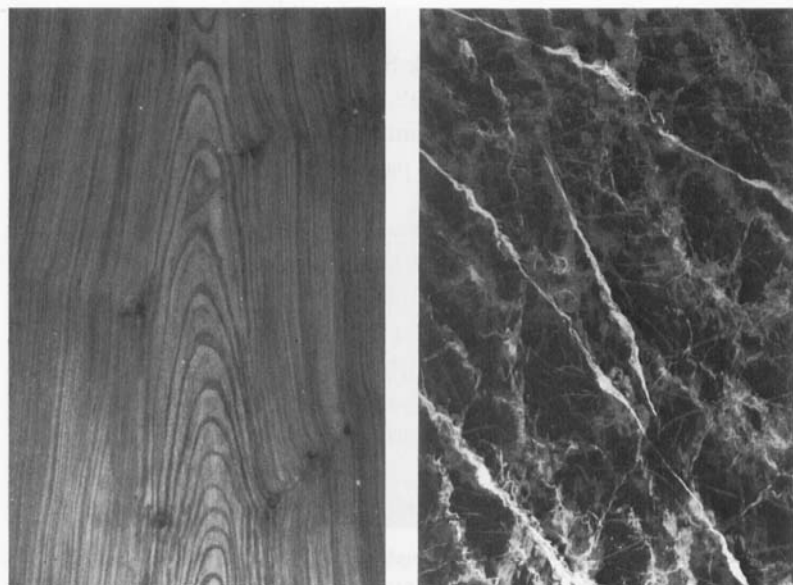

Fig. 3. Prøver med imiteret fyrretræ og tyrkisk marmor. Udført af malermester Albert Andersen, Udby. Klavs Romer Krusell fot. 1981. Holbæk Museum.

Når man så er færdig med sin læretid, ønsker man at komme hen et andet sted og prøve sine kræfter. Så jeg tog 2 år på landet, og det var jeg glad for. Der var mange gode mestre, som hellere strøg 5 gange end de obligate 3 gange, og som satte en ære i at lave et godt stykke arbejde. Ugelønnen på landet var dengang 18 kr. og kost og logi, men mestrene havde den aftale med kunderne, at maleren skulle have kosten der, hvor han arbejdede, og det kunne godt give nogle små episoder, som man selvfølgelig morede sig over bagefter. Man kunne risikere at få ærter alle 6 dage i ugen, det har jeg prøvet. Når man blev færdig midt i ugen et sted, og begyndte et andet sted resten af ugen, var det ikke usandsynligt, at de skulle have den samme mad, som det sted man kom fra. Det kunne også hænde, at man kom hen til et sted, hvor konen, manden, sønnen og maleren sad og søbede af et stort fad grød, medens 2 piger og 2 karle sloges om et andet. Skeen blev taget ned fra vindueshaspen, og der blev den sat op igen, så blev der lagt 2

skiver rugbrød på bordet med 2 stk. flæsk på, men det var også den eneste gang på den rigtig gamle maner. (Det var i Grandløse). Mesteren grinede også, da han spurgte om, hvordan det gik med middagen – men jeg kunne godt lide at arbejde på landet, selv om jeg var et bymenneske.

Imitation af træsorter og marmor har altid været malerens store drøm. En malerlærlings højeste ønske var at nå så langt i imitation, at det var skuffende, men der hører en god fantasi til, og har man ikke den, kommer man ikke langt med årearbejdet. I gamle dage var næsten alt træværk på landet året egetræ, det fortrængte den ellers så kønne enten grønne maling med rød staf eller lister, eller den almueblå med rød staf og med de pikante håndmalede blomster, dekoration på fyldninger og lidt friser her og der; det var det forrige århundredes mest anvendte malerarbejde på landet. Den form for malerarbejde er kun blevet tilbage på de huse, som landsbyen lavede om til museum. Som sagt gik egetræet sin sejrsgang på landet, alle skulle have egemallet, som de kaldte det. En kone sagde til mig: »Er det dig, der skal ejemale vores døre?« »Ja«, sagde jeg »det er det«. »Kan du så ikke komme godt med knorter i, for det kan jeg så godt li'?'« Jeg sagde, at i egetræ holdt vi os langt væk fra knaster – for det var dem, hun kaldte knorter, – men var det fyrretræ, var det noget andet.

Malerne morede sig somme tider i al for stor udstrækning med knaster, så det gik hen og blev til 3. sort træ. Egetræsåre kan lægges med en pensel, som kaldes en årelægger, og den kan også skubbes op og kæmmes til med en gummikam og 4 forskellige stålkamme i forskellige størrelse. Men man skal passe på, når man kæmmer til, at det er de rigtige størrelser i forhold til gummikammen, for ellers bliver det ikke andet en en hel bunke stød, som ikke pynter.

De to verdenskrige var ved at ødelægge vort fag. Vi kunne hverken få fernis, terpentiner eller farve. Vi gik så godt som alle ledige, det var en streng tid for den tids ungdom, som gerne ville længere frem i sin uddannelse. Det eneste, man kunne lave, var at limfarve stuer. Loftet måtte ikke være den kolde, hvide farve, det skulle være drap, og så gik man endda så langt hen, at man sagde, at limfarvede vægge var for flade, der skulle noget mere karakter over det, og så gik man til det at

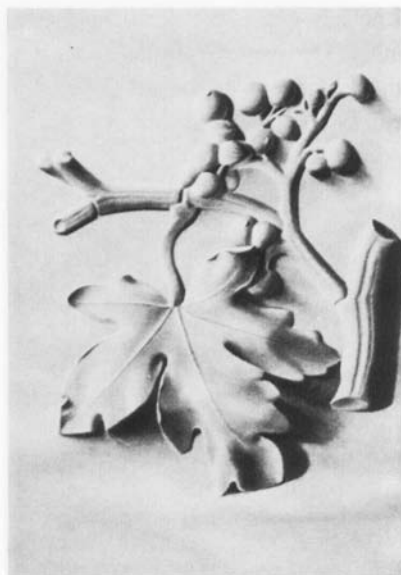

Fig. 4. Sortkridt-tegning af 1 stk. gips med vindrueblad. Udført af maler Jens Chr. Andersen, Nørup Regstrup. Det var bl.a. tegning af dette motiv, der indgik i Thorvald Rasmussens svendeprøve. Else Asmussen fot. 1983. Holbæk Museum.

hælde savsmuld i limfarven, en ting som den ellers så rigtige maler aldrig kunne tænke sig. Savsmulden skulle så fordeles på væggene. Blev den ikke fordelt rigtigt, men sad i klumper, så det forfærdeligt ud. Det var ikke en mode, der holdt, den forsvandt hurtigt.

Malerfaget er et modefag, farverne og udførelsen skifter tit. En dag kom fru Hansen hen til fru Petersen. »Hvad, er I ved at få malet jeres korridor?« »Ja«, sagde fru Petersen, »kom ind og se, det er noget helt nyt, maleren har fundet på, det hedder graftex, og det ser nydeligt ud, når det er færdigt«. »Det var da nogle værre klatter at se på.« »Ja, men nu skal der males en lys farve over det hele, og så skal det stryges over med en farve, der er gennemsigtig, som altså ikke dækker, der hedder lasurfarve, og så skal den patineres, tørres af på de ophøjede punkter, således at den mørke farve bliver nede i fordybningerne, så ser det smukt ud«. Det forsvandt også hurtigt.

Næste mode, der kom, var lys bund på oliemalede vægge, men væggene skulle være glatte, ellers skulle de spartles. Man lavede en lasurfarve, kridt rørt ud i fernes tilsat evt. lidt siccativ og med en smule blå farve i, så strøg man den på og duppede ganske svagt med

en sammenkrøllet avis. Når det var gjort, tog man en stor rå kartoffel, skar en firkantet skive ud, tog den i hånden og begyndte at tegne et mønster i den våde lasurfarve; med lidt forskellige drejninger med hånden kunne man fremtrylle mange forskellige mønstre og karaktervirkninger. Med den rå kartoffel skubbede man farven væk, så den lyse bundfarve kom frem på den duppede væg. Det så meget pænt ud, men krævede for meget tid. Forsvandt også hurtigt.

Mange moder og metoder er kommet og gået igen. Tilbage bliver den ældre metode: mange tynde lag og megen slibning og afstøvning, absolut ikke støv på de ting, der skal males. Renlighed er en god ting hos en maler, både for de ting, der skal males, og for de ting, der står ved siden af. Fruerne siger som regel til mesteren: »Jeg vil gerne have Hansen, han stænker ikke«. Det er en lektie, man har hørt tit.

Spartling af pudsede vægge har også altid været et pænt stykke malerarbejde. Der bruger man igen pibeler spartelfarve. Man rører kridt ud i fernis med tørrelse i, og så sætter man pibeler i blød, enten pulveriseret eller i klumper. Når det så er opblødt, røres det sammen med det olierevne kridt i forholdet 1 del kridt til 2 dele pibeler. Væggene spartles derefter 2 gange med en træspartel, og så kan man vandslibe på dem med sandsten eller karborundumsten. Derefter slibes med sandpapir, når vandslibningen er tør. Der stryges 2-3 gange med en spartling ind imellem med stålspartel og klisterspartelfarve, men den skal være lavet af sur klister, ellers fylder den ikke. Så stryges der færdigt med den farve, væggene skal have, og så kan maleren, hvis han har tid, lyst og evner til det, frihåndsdekorere og evt. derefter lakere med en lys klar lak. Trappegangen vil da være fin og flot og mægtig holdbar. Den slags arbejde kan holde op til 40-50 år, så har man lov til at fryde sig, for det er det, man kalder arbejdets glæde, og som man i gamle dage kunne få i så rigt mål.

I min læretid brugte man at taprater væggene på en trappegang med borter og friser. Man tog et stykke stift papir, tegnede et mønster derpå og skar det ud, så fik papiret et par gange politur, for så kunne det holde længere. Man brugte så en korthåret pensel, som kaldtes for en tapraterkost, man dyppede den i lidt svær farve og hamrede farven i gennem udskæringerne, så mønsteret sad på væggen, så det var den letteste måde at dekorere på.

I mine første læreår, når man skulle åre diverse træsorter, brugte man øl som bindemiddel. Især i pilsnerøl var der god bindekraft, så man kunne lakere på det. Først fik det, det man kalder tynd-lak, så kunne man lasere på det med en gennemsigtig farve, lavet af udrørt kridt, brændt umbra og terpentin. Lasering kan foregå både med øl og med olie. Ting, som er året i oliefarve, laserer f.eks. med øl, kaslerbrunt eller brændt umbra. Lasering af forskellige emner inden for malerfaget giver den fineste udførelse.

Malerfaget har mange strenge at spille på, vi har mange forskellige områder inden for vort fag, som hver især er små oaser i vor malerverden. Enhver kan udtage det, han synes bedst om, og uddanne sig hen imod et speciale. Der er f.eks. 4 hovedgrupper – vognmalere (nu automalere), møbelmalere (tidligere åring), skiltemalere (evt. dekorationsmalere) og bygningsmalere. Disse forskellige områder kan hver for sig være kunsthåndværk, noget sniger sig helt op til det, man kalder kunst, og man kan kalde udøveren for specialist.

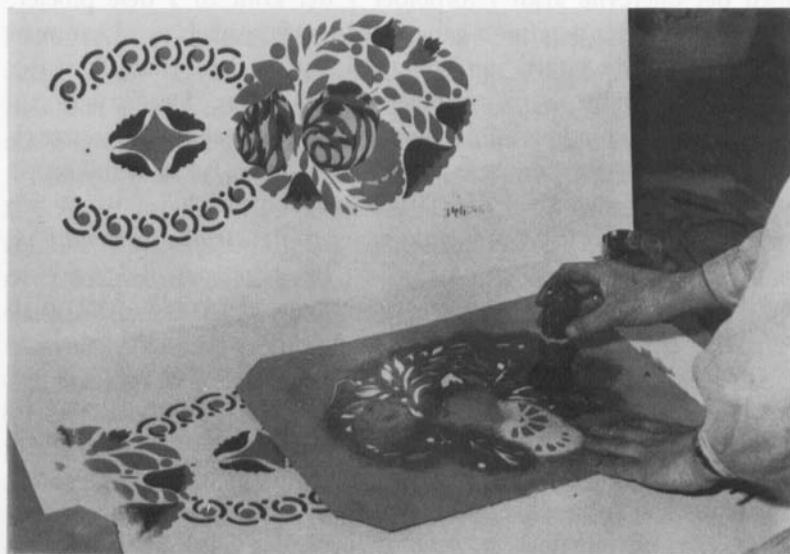

Fig. 5. Demonstration af skabelonmaleri – tapratering. Forskellig farve duppes i mønster gennem udskæringerne i en skabelon. John Hansen fot. 1977.

Fig. 6. Thorvald Rasmussen (t.h.) ved en ærefest i Malernes Fagforening. Formanden J.P. Lindbardt overrækker guldnål og diplom i forbindelse med 50-års jubileet.

Når man har været ved faget uafbrudt i 65 år og har haft med alle forskellige arter malerarbejde at gøre, lærer man, at rutine er noget, en maler ikke kan undvære. Her vil jeg slutte min beretning om malerarbejdet i fortid og nutid og håbe på en god fremtid for et så dejligt fag som malerarbejdet.